

Behovet for et VAR-verkenes servicekontor i Norge

Av Oddvar Lindholm

Oddvar Lindholm er siv.ing. og Dr.ing. fra NTH, henholdsvis 1968 og 1975. Han er avdelingsleder for Kommunal- og Resipientavdelingen i Statens forurensningstilsyn (SFT).

1. Innledning

Før jeg går inn på grunnene til at Norge nå har behov for et faglig sterkt interkommunalt VAR-organ (Vannforsyning, Avløp, Renovasjon), vil jeg liste opp en del arbeidsoppgaver jeg tror er naturlig og som viser mitt grunnlag for etterfølgende synspunkter.

- Kommunalteknisk rådgivning.
- Innsamling av kommunalteknisk erfaring, bearbeiding av dette samt tilhørende informasjon.
- Innsamling og bearbeiding av statistikk.
- Mellomledd mellom nasjonal og internasjonal forskning og de kommunale brukere.
- Talsmenn overfor produsenter og leverandører.
- Talsmenn overfor myndighetene i form av høringsinstans for tekniske spørsmål.
- Typevurderinger og typegodkjenninger av ulike produkter.
- Initiativtaging og deltagelse i standardiseringsarbeid.

- Utarbeidelse av tekniske veiledninger og håndbøker.
- Deltagelse i opplærings- og informasjonsvirksomhet.

II. Spesielt stort behov i Norge

Behovet for et nasjonalt VAR-organ organisert og drevet av kommunene selv er større i Norge enn i de fleste andre land vi vanligvis sammenligner oss med. Hovedgrunnen til dette er:

1) *Små kommuner med tilsvarende liten teknisk etat.*

Medianstørrelsen på norske kommuner er ca. 6 000 personer. I tabell 1 har jeg sammenstilt data fra Statistisk årbok 1977.

Tabellen viser at 81% av antall kommuner har lavere befolkning enn 10.000 personer. *Midlere folketall i disse 81% kommuner er så lavt som 4 071 personer.* Med andre ord har det alt overveiende antall kommuner i Norge så lavt folketall at den økonomiske evne til en sterk teknisk etat er meget dårlig. Tabellen viser at disse kommunene disponerer 84% av Norges landareal. Dette forteller oss for det første at deres disposisjoner kan

være av stor nasjonal betydning og for det andre at de små økonomiske ressursene de har, blir ennå mindre ved at befolkningen er spredt over store områder, hvilket gir kostbare tekniske anlegg.

Små kommuner vil nok ha et stort behov for hjelp fra et interkommunalt VAR-organ. Vi skal imidlertid ikke glemme at 41% av landets befolkning bor i kommuner med større folketall enn 25.000 personer (se tabell 1).

Disse kommunene har mer kompliserte problemer enn de helt små, samtidig som de ofte er lokalisert ved vannforekomster med stor nasjonal og regional verdi og som i sin tur gjerne har en betenkelig grad av forurensning.

Dette indikerer at et interkommunalt VAR-organ både må arbeide med små og større kommuners problemer.

Tabell 1. *Kommunestruktur i Norge.*

Kommunegruppe Antall personer	Antall kommuner stk.	Antall kommuner %	Antall pers. stk.	Personer i %	Midlere kommune — størrelse — personer	Areal av Norge
0—10.000	367	81%	1.494.103	37%	4.071	84%
10.000—25.000	63	14%	890.110	22%	14.128	11%
25.000—500.000	24	5%	1.632.888	41%	68.037	5%
SUM	454	100%	4.017.101	100%	8.848	100%

2) *Liten VAR-teknisk stab i fylkene.*

Den VAR-tekniske stab i fylkene er i forhold til f.eks. i Sverige liten. Det blir dermed små muligheter til å ha spesialkompetanse i fylkene og til å avsette tid til de arbeidsoppgaver som ble listet opp i innledningen.

3) *Tilstanden på norske VAR-anlegg er dårlig.*

Driftsstatus på norske avløpsrensaneanlegg er som alle vet fremdeles uakseptabelt dårlig.

Sporadiske undersøkelser av flere avløpsledningsnett har vist tilføringsgrader for spillvann i området 50—70%. Det

generelle inntrykk fra PRA-undersøkelsene og andre undersøkelser bekrefter dessverre bare dette inntrykket.

En undersøkelse av vannforsyningsnettene utført av NTNF's utvalg for transport av vann viste lekkasjer i størrelsesorden 50%. Vi vet også at på feltet rensaneanlegg for drikkevann er det meget dårlig tilstand i en rekke kommuner.

En undersøkelse foretatt av Miljøverndepartementet viser tilsvarende dårlige tilstander på kommunale avfallsanlegg.

Kort oppsummert kan en si at et krafttak må tas innen VAR-sektoren om vi skal nå vårt mål for et godt miljø og betryggende helsemessige forhold i Norge.

4) *Store forestående investeringer på VAR-sektoren.*

Dette punktet er naturlig nok koblet til konklusjonen på det foregående punktet.

For oversiktens skyld er likevel en oppstilling gjort på de ulike investeringsom-

rådene i tabell 2. Det er selvfølgelig behov for både rehabilitering av eksisterende anlegg og bygging av nye for alle de fem delfeltene. Tabellen viser imidlertid hvor jeg tror hovedtyngden av investeringene kommer.

Tabell 2. *Store investeringsområder i kommende år.*

Investeringsfelt	Nye anlegg	Rehabilitering av eksisterende anlegg
Avløpsrenseanlegg	x	x
Avløpsledningsnett		x
Vannforsyningsnett		x
Vannrenseanlegg	x	
Avfallsanlegg	x	x

NKF's utvalg for utredning av et VAR-informasjonskontor har i sin innstilling nevnt at norske kommuner nå bruker 2 000 millioner kroner til VAR-sektoren pr. år. Dette tallet vil trolig med bakgrunn i det forannevnte øke i årene som kommer.

I denne forbindelse må vi også understreke at vedlikehold og drift av VAR-anleggene også må komme opp på et nivå som er forsvarlig, hvilket også krever store summer.

5) *Den VAR-tekniske tradisjon og fagutdannelse i Norge er ennå ung.*

I forhold til f.eks. Danmark og Sverige har vi i Norge en kort tradisjon i VAR-teknikk. Det er ikke mer enn ca. 4 år siden et professorat i VAR-teknikk ble opprettet i Norge, og fremdeles er det ikke noe eget institutt på universitetsnivå for VAR-teknikk. (Sammenslått med vannkraft/hydrologifag). Dette medfører

at VAR-kompetansen ennå er konsentrert i bestemte miljøer uten god nok distribusjon av kompetansen.

III. **Nåværende VAR-miljøer nedtrapper**

I mangel av et sterkt *kommunalt* engasjement på VAR-sektoren har statlige organer og forskningsorganer utført mye arbeid på de områder et VAR-kontor ellers burde ha engasjert seg. De viktigste hittil er:

— NTNF

Utvalg for fast avfall.

Utvalg for drift av renseanlegg.

Utvalg for transport av vann.

NIVA

— SFT's kommunalseksjon

— SIFF's sanitærkjemiske avdeling

— PRA-prosjektet. (administrert av Statens forurensningstilsyn/Miljøverndepartementet).

PRA-prosjektet tilførte 30 mill. kroner fordelt over 6 år. PRA-perioden ga Norge sterke fagmiljøer og mye hardt tiltrengt kunnskap innen VAR-teknikken. PRA-perioden er imidlertid nå slutt. Det er viktig å beholde fortsatt høy kompetanse og gode fagmiljøer innen VAR. Vil dette skje uten noen erstatning for PRA?

NTNF's tre utvalg for VAR-teknikk vil om få år nedlegges. Utvalgene har i stor grad fungert som utredere og rådgivere innen VAR-fagene. Hvem skal overta denne funksjonen?

NIVA's langtidsplan antyder en konsentrasjon på spesielle felter innen kommunalteknikken. Dette er antydning å bli

primært slambehandling, sigevann fra fyllinger og rensing av drikkevann. Dette dekker dermed bare mindre deler av VAR-området.

SFT's kommunalseksjon har via leiet hjelp og egen innsats tilført ca. 4 årsverk pr. år innen det området et VAR-kontor bør dekke. Dette engasjementet må etter hvert trappes ned da andre viktige felter må ivaretas.

Konklusjonen blir at statlige organer og forskningsorganer etter hvert trapper ned innsatsen innen de feltene av VAR-sektoren hvor kommunene selv burde ha vært engasjert. Dette arbeidet bør videreføres av et kommunenes VAR-kontor.